

YTTRANDE

2021-10-02

Ju2021/02201

Justitiedepartementet

Ju.remissvar@regeringskansliet.se

Ju.L5@regeringskansliet.se

Remissvar – Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar (SOU 2021:43)

Inledning

Unizon tackar för möjligheten att få yttra sig över betänkandet av 2020 års sexualbrottsutredning – Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar. Unizon är ett riksförbund som samlar över 130 kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer samt jourer specialiserade på sexuella övergrepp. Tillsammans arbetar vi för ett jämställt samhälle fritt från våld. Genom att erbjuda stöd och skydd, samt arbeta förebyggande och med påverkan kämpar jourerna varje dag, året runt, för våldsutsatta kvinnor och barns rättigheter och ett liv fritt från våld. Allt utifrån en kunskap om våld, kön, genus och makt. Under 2020 hade Unizons kvinnojourer, tjejjourer, ungdomsjourer och jourer specialiserade på att arbeta mot incest och sexuella övergrepp över 138 500 stödkontakter.

Unizon delar utredningens bild av det generellt låga straffvärdet för sexualbrott och ser att förslagen är en bra startgrop för att höja brottens straffvärde – men det är inte tillräckligt. Straffvärdet enligt förslagen är fortfarande lågt i förhållande till övriga brott i brottsbalken och de speglar inte brottens allvar. Jourerna får uppleva konsekvenserna från det sexuella våldet och den ohälsa som det medför för kvinnor och flickor. Mäns våld mot kvinnor innebär stora ekonomiska kostnader för samhället och den utsatta får ofta betala ett högt pris för de psykiska och sociala konsekvenserna av våldet. Unizon framhåller vikten av ökat straffvärde för dessa brott men poängterar att de bör kompletteras med våldsförebyggande insatser utifrån en kunskap om våld, kön och makt, såsom beskrivet i En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (Skr. 2016/17:10).

Vidare ser Unizon fram emot att målsägandestatus ska införas i enlighet med regeringens 40-punktsprogram. Det har redan framgått i utredningen SOU 2010:49, att även om brottet sexköp kan uppfattas som riktat såväl emot allmänheten som mot den enskilde som utnyttjas, så ansågs det att "[d]en som utnyttjats av någon som köpt en sexuell tjänst intar en särställning i förhållande till andra som känt sig kränkta av brottet", samt att sexköp inte bör anses vara "av sådan förseelsekaraktär att detta

leder till slutsatsen att det inte finns någon målsägande”¹. Det har förtydligats att sexköp är ”mer av ett brott mot person än ett brott mot allmän ordning även om dess bakgrund har inslag av båda”.²

Det bör även ses över huruvida köp av sexuell tjänst kan utgöra ett distansbrott som medför straffansvar, d.v.s. kan pornografi i realtid medföra straffansvar för köp av sexuell tjänst? Prostitution övergår mer och mer till internet och utredningen berör exempelvis webcamfilmer i fråga om andra sexualbrott – här bör även köp av sexuell tjänst tas i beaktande. Hur förhåller sig lagstiftningen till köp av sexuella tjänster på distans? Unizon välkomnar en fortsatt översyn över samtliga sexualbrott i Brottsbalken för att se hur dessa förhåller sig till distansbrottet. Unizon efterfrågar ett helhetsgrepp i frågan om hur man ska stärka det straffrättsliga skyddet för gruppen utsatta i prostitution, som till störst del består av kvinnor. Sverige har ett internationellt åtagande enligt Kvinnokonventionens 6:e artikel och är således bundna till att vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att bekämpa alla former kvinnlig prostitution och människohandel av kvinnor. Detta åtagande kräver mer kunskap och fler insatser än i nuläget för att uppfyllas.

Sammanfattning

Unizon avstyrker förslaget om könsneutralisering av samlagsbegreppet. Unizon tillstyrker förslagen om höjning av minimistraff. Unizon tillstyrker även införandet av brottet grovt sexuellt ofredande med fängelse som minimumstraff. Unizon tillstyrker att bötesstraffet tas bort från utnyttjande av barn i sexuell posering med tillägget att vi ser att det finns anledning att se över ytterligare hur barn över 15 år omfattas av ett tillräckligt straffskydd. Unizon tillstyrker förslaget att det även ska inkludera barn som varit passiva. Unizon tillstyrker förslaget om att ta bort bötesstraffet för köp av sexuell tjänst med kommentar att uppdraget är vagt i förhållande till den skärpning som behövs gällande köp av sexuell tjänst för att säkerställa straffansvar för förövare och upprättelse för brottsoffer. Unizon tillstyrker förslaget om spårsäkring med tillägget att det är viktigt att vårdsökande ges tillräcklig information om vikten av spårsäkring innan beslut kan tas om samtycke.

4 Samlagsbegreppet

Förslag: Bestämmelserna i 6 kap. 1 och 4 §§ ska utformas så orden ”vaginalt, analt eller oralt” läggs till före ordet samlag.

Unizon avstyrker förslaget om att ytterligare könsneutralisera samlagsbegreppet. Var tredje ung kvinna utsattes för ett eller flera sexualbrott under 2020.³ Av det totala

¹ SOU 2010:49, s 250.

² SOU 2010:49 s. 81.

antalet anmälda våldtäkterna 2020 var 93 procent brott mot en kvinna eller flicka och 7 procent mot en man eller pojke. 98 procent av de som misstänks för sexualbrott är män.⁴ Att samlagsbegreppet initialt utgår ifrån en manlig gärningsman mot en kvinna och sedan sträcker sig till jämförliga handlingar speglar den tydliga statistiken. Det är uppenbart att vaginal penetration med penis medför, förutom de psykiska och fysiska skador och konsekvenser som en våldtäkt generellt innebär, ytterligare konsekvenser för den utsatta kvinnan som risk för graviditet och abort innebär. Unizon anser att det är av stor vikt att även annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag klassificeras som våldtäkt, vilket framgår i praxis efter lagändringarna år 2013 och fungerar väl och inkluderar en helhetsbedömning av samtliga omständigheter. ”Om en gärningsman penetrerar målsäganden antingen vaginalt eller analt, med sina fingrar eller ett föremål, är det däremot enligt fast praxis att bedöma som en sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag. Det kan åter nämnas att det vid bedömningen av om en handling ska rubriceras som jämförlig med samlag alltid ska ske en helhetsbedömning av samtliga omständigheter.”⁵ Det framgår inte i uppdraget eller utredningens förslag på vilket sätt en språkändring skulle ge ytterligare skydd till någon våldsutsatt person eller leda till annan konkret förbättring. Unizon anser att det saknas skäl att göra lagen än mer könsneutral än den redan är i dagsläget. En ogrundad förändring av fungerande lagtext med syfte att könsneutralisera allt språk riskerar att leda till att flickor och kvinnors särskilda utsatthet på sikt osynliggörs trots att flickor och kvinnor är överrepresenterade som våldsoffer för sexualbrott.

5. Distansbrottet

Förslag: Straffansvaret för sexualbrott enligt 6 kap. 1–6 §§ ska, utöver vad som tidigare gällt, även omfatta den som i annat fall genom olaga tvång eller annars på ett otillbörligt sätt förmår en person som inte deltar frivilligt eller som är under femton år att företa eller tåla en sådan sexuell handling som avses i respektive straffbestämmelse.

Unizon tillstyrker förslaget om att utveckla sexualbrottslagstiftningen till att även inkludera distansbrott och välkomnar ytterligare utredningar om sexualbrott på distans. Allt fler sexualbrott sker över internet och det är av stor vikt att lagen följer utvecklingen för att inte riskera att brott som begås på internet än mer sällan leder till fällande dom på grund av att rekvisiten inte överensstämmer händelseförloppet som sker på distans. Unizon delar utredningens uppfattning om att distansbrott, både i realtid och där det föreligger en viss förskjutning, saknar ett straffrättsligt skydd i dagsläget och kräver ett straffansvar som är i proportion till brottets kränkning.

³ BRÅ, NTU (2020)

⁴ BRÅ, NTU (2020).

⁵ SOU 2021:43 s 100.

Vidare ser Unizon behov av att tydliggöra hur sexualbrott på internet förhåller sig till personer över 18 år och vilket straffrättsligt ansvar det innebär.

Unizons jurer har på senare tid sett ett mönster där åldern på gärningsmännen sjunker. Det behövs ytterligare utredningar om ansvar när barn utsätter barn. Vi ser ett akut behov av en ökad förståelse av hur unga beter sig på internet idag med bl. a. delning av nakenbilder, så kallad hämndporr och exposekonton som även drivs av barn själva på plattformar som exempelvis Snapchat där det är svårare för vuxna att ta del av innehållet. Här har tjej- och ungdomsjourerna en unik expertkunskap som med all fördel bör användas för att öka skyddet för våldsutsatta barn och för att förstå den uppkopplade miljö de befinner sig i varje dag.

7 Utnyttjande av barn för sexuell posering

Förslag: Straffansvaret för utnyttjande av barn för sexuell posering ska, utöver vad som gällt, även omfatta situationer då gärningsmannen har försatt barnet i eller utnyttjar att barnet befinner sig i en situation som innebär sexuell posering.

Den som främjar eller utnyttjar att ett barn under femton år utför eller medverkar i sexuell posering döms för utnyttjande av barn för sexuell posering. Detsamma gäller den som försätter barnet i eller utnyttjar att barnet befinner sig i en situation som innebär sexuell posering.

Unizon tillstyrker förslaget om omfattning av straffbestämmelsen samt att bötesstraffet tas bort från utnyttjande av barn i sexuell posering med tillägget att det finns anledning att se över ytterligare hur barn över 15 år omfattas av ett tillräckligt straffskydd. Unizon ser positivt på förslaget att det även ska inkludera barn som varit passiva.

8 Översyn av straffskalorna

Unizon tillstyrker samtliga förslag från utredningen om höjning av minimistraff.

8.15 Köp av sexuell tjänst

Förslag: Minimistraffet för köp av sexuell tjänst höjs genom att böter utmönstras ur straffskalan.

Unizon tillstyrker förslaget men tillägger att uppdraget är vagt i förhållande till den skärpning som behövs gällande köp av sexuell tjänst för att säkerställa straffansvar för förövare och upprättelse för brottsoffer.

Endast de få fall där bedömning sker i kombination med våldtäkt, oaktsam våldtäkt eller människohandel resulterar utgången i någon sorts lämpligt straffvärde i sin helhet. I enlighet med samtyckeslagstiftningen bör det antas att gärningsmannen är medveten om att det är olagligt att köpa sexuella tjänster och att ett samtycke inte kan köpas, det är således oaktsamt i sig att göra sig skyldig till brottet.

En höjning av maximistraffet samt att klassificera köp av sexuell tjänst som ett artbrott skulle kunna bidra till att brottet får ett lämpligt straffvärde som rimmar med brottets allvar. Att utsättas i prostitution är en kränkning mot en persons mänskliga rättigheter. Unizon anser att ett helhetsgrepp krävs på området om hur brottets allvar ska avspeglade de kränkningar, allvarliga psykiska ohälsa och PTSD samt fysiska besvär som det ofta innebär för de som utsätts i prostitution, där unga kvinnor är överrepresenterade. Unizon delar utredningens övertygelse om att 50 dagsböter och strafföreläggande är ett alldeles för mildt straff för köp av sexuella tjänster. Om förslaget går igenom och bötesstraffet ersätts med villkorlig dom och färre erkännanden ställer det högre krav på ett redan bristfälligt rättsväsende i frågan, där av finns behov av insamling av ytterligare information om hur man ska försäkra straffansvar.

Det är av yttersta vikt att polismyndigheten och åklagarämbetet följer rådande lagstiftning. Att skylla på resursbrist är varken hållbart eller rimligt. Brottet är lågprioriterat inom polisen och förundersökningarna är många gånger bristfälliga vilket leder till rättsosäkerhet för personer som varit utsatta i prostitution. Det är anmärkningsvärt att så många förundersökningar har allvarliga brister. Det är dessutom avgörande att rättstillämpningen skärps generellt samt att straffvärdet höjs, något som ofta går hand i hand. Förutom höjda straffvärden behövs en tydligare och mer adekvat rättstillämpning i hela den rättsvärdande kedjan och ett undantag från kravet på den dubbla straffbarheten gällande brottet köp av sexuell tjänst. Den attitydförändring som lagstiftarna syftar till att uppnå måste återspegla sig i rättstillämpningen av lagstiftningen.

9 Spårsäkring efter sexualbrott

Unizon tillstyrker förslaget om spårsäkring med tillägg att det är viktigt att patienten ges tillräcklig information om vikten av spårsäkring innan beslut kan tas om samtycke.

Stockholm 2021-10-02

Rebecka Andersson, generalsekreterare Unizon

Underlaget är framtaget av Cornelia Björkquist, sakkunnig sexualbrott Unizon